

ОЦІНКА МОЛОЧНИХ ПОРІД КІЗ ЗА ЖИВОЮ МАСОЮ ТА ВИСОТОЮ В ХОЛЦІ

А. М. Маслюк

ascitsr_zavlabvivtisi@ukr.net

Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова
«Асканія Нова» - Національний науковий селекційно-генетичний
центр з вівчарства
вул. Соборна, 1, смт Асканія-Нова, Чаплинський р-н,
Херсонська обл., 75230, Україна

Наведено дані мінімальних вимог Інструкції з бонітування кіз молочних порід, розробленої на основі результатів визначення сучасного стану та тенденцій розвитку галузі молочного козівництва, рівня продуктивності кіз в Україні та Світі.

Результатами аналізу вітчизняного та світового досвіду у молочному козівництві стало визначення чотирьох найбільш перспективних для України порід кіз: зааненська, альпійська, тогенбурзька, англо-нубійська та похідні від них породи і типи. За стандарт молочної продуктивності обраних порід слід приймати вимоги I класу, а для помісних тварин вимоги класу еліта, що відповідає вимогам I класу для чистопородних.

Продуктивність кіз тісно пов'язана з розвитком та масою тварин, саме тому в Інструкції передбачено мінімальний рівень розвитку тварин за живою масою та висотою в холці. Так, цапів-плідників за живою масою та висотою в холці бонітуватимуть у 1,5 роки а у 2, 3, 4, 5 і старше років – на дату народження, козематок – при першому паруванні та на 30-60 день 2, 3 4 і наступних лактацій. Стандарт породи за живою масою для цапів у 18 місяців на рівні 50 кг для зааненської та англо-нубійської та 48 кг – для альпійської та тогенбурзької порід, а для повновікових козематок на рівні 62 кг для англо-нубійської, 60 кг – зааненської, 58 кг – для альпійської та тогенбурзької порід.

Вимоги Інструкції з бонітування кіз молочних порід дозволять ефективно проводити селекцію на підвищення продуктивності, удосконалювати і покращувати породи кіз в Україні та об'єктивно проводити оцінку тварин.

Ключові слова: кози, бонітування, стандарт, продуктивність, жива маса, висота в холці.

THE EVALUATION of the BREEDS of DAIRY GOATS ACCORDING to the LIVE WEIGHT and HEIGHT of the WITHERS

A.M. Masliuk

ascitsr_zavlabvivtsi@ukr.net

Ascania Nova Institute of Animal Breeding in the Steppe Regions
named after M. F. Ivanov – National Scientific Selection-Genetics
Center for Sheep Breeding
1, Soborna Street, Askania Nova, Chaplynka district,
Kherson region, 75230, Ukraine

The data of the minimum requirements in accordance with the "Instruction for assessment of dairy breeds goats" are given. The given instruction is developed based on the results that determined the current state and development the trends of the goat breeding milk industry, the level of goats' productivity in Ukraine and in the World. As a result, of the analysis of the domestic and world experience of dairy goat-breeding, four most promising goats' breeds for Ukraine were identified. They are Saanen, Alpine, Toggenburg, Anglo-Nubian so as European breeds and types, which were derived from them. The standard of milk productivity for the selected breeds is the requirements for the first class, and for the crossed animals - the requirements of the elite class, which meets the requirements of the first class for purebred goats.

The productivity of goats is closely related to the development and mass of animals. That is why the Instruction provides for a minimum level of development of animals according to the live weight and height at the withers. So sire male goats should be assessment according to the live weight and height at the withers at 1.5 years, and at 2, 3, 4, 5 and older years - the day of their birth. Female goats are assessed at the first mating and on the 30-60 day during 2, 3, 4 and subsequent lactations. The requirements of the standard for live weight indicators for male goats at the age of 18 months are 50 kg for the Zaanen and Anglo-Nubian breeds, 48 kg for the Alpine and Toggenburg breeds, and for full-aged female goats - 62 kg for the Anglo-Nubian, 60 kg for the Zaanen and 58 kg For the Alpine and Toggenburg breeds.

The requirements of the "Instruction for assessment of dairy breeds goats" allow carrying out an objective assessment of animals, performing effective selection to increase their productivity, to improve the goats' breeds in Ukraine.

Keywords: goats, assessment, standard, productivity, live weight, height at the withers.

ОЦЕНКА КОЗ МОЛОЧНЫХ ПОРОД ПО ЖИВОМУ ВЕСУ И ВЫСОТЕ В ХОЛКЕ

А. Н. Маслюк

ascitsr_zavlabvivtsi@ukr.net

Институт животноводства степных районов имени М. Ф. Иванова «Аскания-Нова» - Национальный научный селекционно-генетический центр по овцеводству
ул. Соборная, 1, пгт. Аскания-Нова, Чаплинский р-н,
Херсонская обл., 75230, Украина

Приведены данные минимальных требований согласно «Инструкции по бонитировке коз молочных пород». Данная инструкция разработана на основе результатов, определивших современное состояние и тенденции развития отрасли молочного козоводства, уровня производительности коз в Украине и Мире.

В результате анализа отечественного и мирового опыта молочного козоводства были определены четыре наиболее перспективных для Украины породы коз. Это – зааненская, альпийская, тоггенбургская, англо-нубийская и производные от них европейские породы и типы. Стандартом молочной продуктивности для отобранных пород являются требования, предъявляемые к первому классу, а для помесных животных – требования класса элита, что соответствует требованиям первого класса для чистопородных коз.

Продуктивность коз тесно связана с развитием и массой животных. Именно поэтому в Инструкции предусмотрен минимальный уровень развития животных по живой массе и высоте в холке. Так козлов-производителей следует бонитировать по живой массе и высоте в холке в 1,5 года, а в 2, 3, 4, 5 и старше лет – в день их рождения. Козоматок бонитируют при первом спаривании и на 30-60 день во время 2, 3, 4 и последующих лактаций. Требования стандарта показателей живой массы для козлов в 18 месячном возрасте – 50 кг для зааненской и англо-нубийской пород, 48 кг - для альпийской и тоггенбургской пород, а для полновозрастных козоматок – 62 кг для англо-нубийской, 60 кг – зааненской и 58 кг для альпийской и тоггенбургской пород.

Требования «Инструкции по бонитировке коз молочных пород» позволяют проводить объективную оценку животных, осуществлять эффективную селекцию по повышению их продуктивности, совершенствовать и улучшать породы коз в Украине.

Ключевые слова: козы, бонитировка, стандарт, продуктивность, живой вес, высота в холке.

Від кіз отримують різноманітну продукцію, але головним продуктом залишається молоко. Цінним козине молоко роблять не лише його особливий хімічний склад, поживна цінність, а й різноманітний асортимент продуктів його переробки [1, 9].

В багатьох країнах козівництво є успішною промисловою галуззю тваринництва та приносить виробникам досить високий прибуток. При цьому, важливе місце в молочному козівництві займає селекційно-племінна робота з козами, вирощування та реалізація племінного молодняку, виставки племінних тварин, штучне осіменіння тварин, розвинене спеціалізоване виробництво кормів, передові технологічні рішення, наявність переробних підприємств, мережа реалізації продукції. Розвиток козівництва у країнах Європи супроводжується впровадженням сучасних технологій утримання тварин, удосконаленням технічної оснащеності ферм, запровадженням механізованого доїння кіз, створенням мережі підприємств для переробки козиного молока. Інтенсивно ведеться селекційно-племінна робота, завдяки якій збільшується продуктивність кіз.

Важливий чинник для успішного розвитку козівництва в Україні – звичка населення вживати в їжу козине молоко та продукти його переробки, що відображається на кількості кіз. Так, їх поголів'я на 1 січня 2015 року склало 585,3 тис. гол. Основна маса кіз в країні молочного, молочно-м'ясного на комбінованого напрямів продуктивності. Частка козематок складає близько 80 % в структурі загального козопоголів'я [3, 8].

Оцінка рівня продуктивності кіз та ведення обліку мають вирішальне значення для його розвитку, підвищення продуктивності та ефективності ведення. Саме тому, розробка Інструкції з бонітування кіз молочних порід та параметрів розвитку цапів-плідників і козематок мають важливе значення у племінному козівництві.

Матеріал і методика досліджень. Дослідження продуктивності тварин проводилися в найбільших господарствах, що розводять кіз молочних порід.

Проаналізовано показники величини та розвитку цапів та козематок різного віку та ретроспективні зоотехнічні і племінні записи в відповідних стадах кіз.

Вибір порід для Інструкції з бонітування кіз молочних порід та розробку параметрів живої маси і висоти в холці проводили з урахуванням наявності кіз в сільськогосподарських підприємствах України, рівня їх продуктивності та відповідних стандартів в країнах світу з розвинутим козівництвом [1, 2].

Структура та розділи Інструкції з бонітування кіз молочних порід формувалися на основі вже існуючих в Україні інструкцій з бонітування сільськогосподарських тварин [4, 5, 6, 7].

Результати досліджень. Молочне козівництво України в даний час знаходиться в стадії інтенсивного розвитку [9].

Племінних господарств в Україні на сьогодні шість, чотири племрепродуктори з розведення зааненської породи кіз, по одному альпійської та англо-нубійської. Слід зауважити, що в першій половині 2017 року було затверджено три з них. Ще декілька господарств за кількістю кіз, їх продуктивністю та рівнем ведення первинного зоотехнічного обліку та селекційної роботи можуть бути атестовані на відповідність статусу племрепродуктора. П'ять господарств зі статусом племрепродуктора. За кількістю основних цапів та козematок, їх продуктивністю відповідають вимогам до племінних заводів.

Кози в господарствах України в основному молочного та комбінованого напрямів продуктивності з середньодобовим надоем 3,5-9,0 л. Жива маса та розвиток "місцевих" кіз у типі зааненської поступаються аналогічним в племінних господарствах (табл. 1).

Таблиця 1. Жива маса дорослих цапів та козematок в господарствах України

Показник	Продуктивність кіз	
	зааненська порода	"місцеві" кози
Жива маса цапів, кг	70-120	50-80
Жива маса маток, кг	50-65	40-55

Нижча жива маса тварин в господарствах населення пов'язана з багатьма факторами, основними з яких є порода, рівень годівлі, вирощування ремонтного молодняку та початок їх продуктивного використання.

Найпопулярнішою серед вітчизняних козівників є зааненська порода. Поголів'я цієї породи в Україні сформоване з генотипів, завезених з країн Європи. В результаті обміну племінним матеріалом між господарствами популяція тварин має ознаки екстер'єру та рівень продуктивності, які відрізняються від вихідних форм. Враховуючи різноманітність природно-кліматичних зон України необхідно мати більше районованих порід для чистопородного розведення та схрещування. За результатами аналізу досвіду у молочному козівництві визначено чотири перспективних для України порід кіз: зааненська, альпійська, тогенбурзька, англо-нубійська та похідні від них породи та типи.

За стандарт молочної продуктивності обраних порід слід приймати вимоги I класу, а для помісних тварин – вимоги класу еліта, що відповідає вимогам I класу для чистопородних.

Продуктивність кіз тісно пов'язана з розвитком та масою тварин,

саме тому в Інструкції передбачено мінімальний рівень розвитку тварин за живою масою та висотою в холці. Вимоги до розвитку ознак дозволяють мінімізувати час при встановленні відповідних класів тваринам різного віку. Так, цапів-плідників за живою масою та висотою в холці бонітуватимуть у 1,5 роки, а у 2, 3, 4, 5 і старше років на дату народження, козематок – при першому парування та на 30-60 день 2, 3 4 і наступних лактацій (табл.2).

Таблиця 2. Шкала для оцінки цапів за живою масою

Порода	Клас	Вік цапів				
		18 міся- ців	років			
			2	3	4	5 і ста- рше
Зааненська	еліта	53	68	73	78	81
	I (елп)	50	65	70	75	78
	II (Iп)	45	60	65	70	73
	III (IIп)	41	55	61	66	69
Альпійська	еліта	52	63	68	73	78
	I (елп)	48	60	65	70	73
	II (Iп)	43	55	60	65	68
	III (IIп)	39	50	56	61	64
Тогенбурзька	еліта	52	61	68	71	75
	I (елп)	48	58	65	68	72
	II (Iп)	43	53	60	63	67
	III (IIп)	39	48	55	59	63
Англо-нубійська	еліта	53	68	73	78	81
	I (елп)	50	65	70	75	78
	II (Iп)	45	60	65	70	73
	III (IIп)	41	56	61	66	69

Примітка: тут і в наступних таблицях, елп – клас "еліта" при бонітуванні помісних кіз, Iп – перший клас при бонітуванні помісних кіз, IIп – другий клас при бонітуванні помісних кіз.

Найвищими є вимоги до живої маси цапів зааненської та англо-нубійської порід, одних з найбільших серед молочних кіз. Стандарт породи для цапів у 18 місяців на рівні 50 кг для зааненської та англо-нубійської та 48 кг – для альпійської та тогенбурзької порід. З віком різниця між ними збільшується і у 3 роки складає 5 кг. Різниця між показниками I класу та класу еліта складає 3,5-8,5%, а між першим та другим класами – на рівні 6,4-10,4% і зменшується з віком.

Важливе значення для племінних цапів-плідників має їх розвиток,

який визначається не лише породними особливостями, а й спрямованим вирошуванням для забезпечення прояву генетичного потенціалу.

Стандарти та мінімальні вимоги до інших класів за висотою в холці для цапів 4-х порід визначені з урахуванням породних особливостей (табл. 3).

Таблиця 3. Шкала для оцінки цапів за висотою в холці

Порода	Клас	Вік цапів				
		18 місяців	років			
			2	3	4	5 і старше
Зааненська	еліта	78	81	83	85	87
	I (елп)	75	78	80	82	84
	II (Іп)	70	73	75	77	79
	III (ІІп)	66	69	71	73	75
Альпійська	еліта	73	76	78	81	83
	I (елп)	70	73	75	78	80
	II (Іп)	65	68	70	73	75
	III (ІІп)	61	64	66	69	70
Тогенбурзька	еліта	73	75	77	79	81
	I (елп)	70	72	74	76	78
	II (Іп)	65	67	69	71	73
	III (ІІп)	61	63	65	67	69
Англо-нубійська	еліта	68	73	78	80	85
	I (елп)	65	70	72	76	80
	II (Іп)	60	65	67	70	73
	III (ІІп)	56	61	63	66	69

Найвищими в холці, згідно вимог, повинні бути цапи-плідники зааненської породи, яка серед молочних є найбільшою. Деяко нижчі показники ставляться до англо-нубійської породи, що пов'язано з особливостями їх тілобудови та розвитком відповідних статей екстер'єру.

Живу масу козематок слід визначати під час бонітування. Вимоги передбачені для живої маси у 18 місяців, після першої, другої, третьої та наступних лактацій (табл. 4).

Рівень мінімальних вимог за живою масою козематок при першому паруванні дозволяє оцінити їх готовності до запліднення та окоту в оптимальних кондиціях з метою забезпечення реалізації генетичного потенціалу молочної продуктивності у першу та наступні лактації. Контроль живої маси після кожного окоту дасть можливість

власнику тварин оцінити здоров'я та повноцінність їх годівлі у відповідності з рівнем продуктивності.

Таблиця 4. Шкала для оцінки козематок за живою масою

Порода	Клас	Вік/окіт кози			
		18 місяців	перший	другий	третій і старше
Зааненська	еліта	48	51	58	63
	I (елп)	45	48	55	60
	II (Іп)	40	43	50	55
	III (ІІп)	36	39	46	50
Альпійська	еліта	45	48	55	61
	I (елп)	42	45	52	58
	II (Іп)	37	40	47	53
	III (ІІп)	33	36	42	48
Тогенбурзька	еліта	45	48	53	61
	I (елп)	42	45	50	58
	II (Іп)	37	40	45	53
	III (ІІп)	33	36	41	48
Англо-нубійська	еліта	47	51	58	65
	I (елп)	44	48	55	62
	II (Іп)	39	43	50	57
	III (ІІп)	35	39	46	51

Стандарт за живою масою для повновікових козематок на рівні 62 кг для англо-нубійської, 60 кг – зааненської, 58 кг для альпійської та тогенбурзької порід.

Важливе значення має контроль живої маси та розвитку помісних козематок, що дозволить отримати добре розвинений молодняк при ввідному, поглинальному чи відтворювальному схрещуванні. Враховуючи наявність в господарствах великої кількості помісних кіз різної кровності необхідна правильна оцінка при залученні їх до селекційного процесу та створення нових порід.

Висота в холці молодих та дорослих козематок є досить стабільним показником, тому дозволяє оцінити невідповідність тварин породним особливостям, а також їх розвиток, коли жива маса з ряду причин може бути низькою.

Найвищі вимоги за висотою в холці для повновікових козематок ставляться до англо-нубійської та зааненської порід, коли найбільшими при першому паруванні залишаються показники зааненської

породи. Козематки альпійської породи за стандартом дещо поступаються, що пов'язано з їх конституціональними та екстер'єрними особливостями. Найменші вимоги ставляться для тогенбурзьких маток (табл. 5).

Таблиця 5. Шкала для оцінки козематок за висотою в холці

Порода	Клас	Вік/окіт кози			
		18 місяців	перший	другий	третій і старше
Зааненська	еліта	58	63	71	73
	I (елп)	55	60	68	70
	II (IIп)	50	55	63	65
	III (IIIп)	46	51	58	61
Альпійська	еліта	53	58	68	71
	I (елп)	50	55	65	68
	II (IIп)	46	50	60	63
	III (IIIп)	42	46	56	59
Тогенбурзька	еліта	53	60	67	70
	I (елп)	52	57	64	67
	II (IIп)	47	52	59	62
	III (IIIп)	43	48	55	58
Англо-нубійська	еліта	55	64	70	75
	I (елп)	52	57	64	70
	II (IIп)	47	52	59	62
	III (IIIп)	43	48	55	58

Згідно вимог, при визначенні комплексного класу цапів-плідників враховують тип будови тіла, живу масу, висоту в холці, походження, якість нащадків, здоров'я та плодючість.

Козематок в комплексі оцінюють за молочною продуктивністю, типом будови тіла, живою масою, висотою в холці, походженням, якістю нащадків, здоров'ям та багатоплідністю.

Комплексний клас молодняку визначають за типом будови тіла, живою масою, походженням, та здоров'ям.

Висновки. Вимоги Інструкції з бонітування кіз молочних порід щодо продуктивності чотирьох основних порід, розроблені на основі багатьох врахованих факторів, дозволять ефективно проводити селекцію на підвищення продуктивності, удосконалювати і покращувати породи кіз в Україні та об'єктивно проводити оцінку тварин.

Список використаної літератури

1. Бабін О. Чому Європа розвиває козівництво / О. Бабін // Газета "Земля моя кормилиця". – 2013. – № 4(682). – С. 6.
 2. Бікше Інєс. Програма селекційної роботи в козівництві на 2012-2017 рр. Ферма «Бабині кози». [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://babynikozy.com.ua/>
 3. Державний комітет статистики України. Держкомстат. Госкомстат України. Ukraine statistics. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 4. Інструкція з бонітування великої рогатої худоби молочних і молочно-м'ясних порід; Інструкція з ведення племінного обліку у молочному і молочно-м'ясному скотарстві. – К.: ППНВ, 2004. – 76 с.
 5. Інструкція з бонітування овець; Інструкція з ведення племінного обліку у вівчарстві та козівництві; Нормативне виробничо-практичне видання. – Київ: Держ. Наук. вироб. Концерн "Селекція", 2003. – 156 с.
 6. Інструкція з бонітування племінних коней. Інструкція з ведення племінного обліку у конярстві. Положення про централізований племінний облік у конярстві. – К.: Арістей, 2007. – 108 с.
 7. Інструкція з бонітування свиней; Інструкція з ведення племінного обліку у свинарстві. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. – 64 с.
- Ф
Якименко Н. Научно-техническая революция и козы / Н. Якименко // Овчарництво сьогодні. – 2017. – № 1. – С. 68-71.

Ф
А
О
С
Т
А
Т

[
Е
л
е
к
т
р
о
н
н
й

р
е
с
у
р
с
]